

Liikamaiden rajapyykit
13.2.2017

LIIKAMAIDEN EROTTAMINEN KEURUUN PITÄJÄN LIETUN JAKOKUNNAN TILOISTA 1870-LUVULLA JA EROTTAMISTOIMITUKSESSA RAKENNETTUJEN RAJAPYYKKIEN DOKUMENTOINTI

Keuruun pitäjän Lietun jakokunnassa pidettiin v. 1878 maanmittaustoimitus, jonka yhteydessä maastoon rakennettiin 1015 kivistä rajapyykkiä. Nykyään jakokunta kuuluu Mänttä-Vilppulan kaupungin alueeseen. Suuri osa noista pyykeistä rakennettiin Mäntän Kälvin ja Niemenkylän metsäalueille.

Maanmittaustoimitus perustui v. 1848 annettuun lakiin. Laissa oli määräykset niiden virheiden oikaisemiseksi ja korjaamiseksi, jotka oli tehty 1700-luvun lopulla suoritetuissa isojakotoimituksissa. Lakia valmisteltaessa oli katsottu, että taloille oli joissakin tapauksissa isojakojen yhteydessä annettu maata enemmän kuin isojakoasetuksen mukaan olisi pitänyt.

V:n 1878 maanmittaustoimitus käynnistyi Vaasan läänin kuvernöörin määräyksestä. Määräyksen mukaan toimituksessa tuli talojen maista erottaa niille liikaa annetut maat. "Liikamaita" olivat mm. suot ja kalliot ja kasvullisista metsämaista se osa, joka ylitti isojakoasetuksen salliman määrän. "Liikamaiden" rajat määriteltiin isojakokartalle merkittyjen tiluskuvioiden rajoja tulkiten. Maanmittaustoimituksessa toimittiin määräyksen mukaisesti, tulkittiin rajat isojakokartalta murtoviivoin ja rakennettiin pyykit murtoviivojen taitepisteisiin.

Lietun jakokunnan muodostivat 1870-luvulla seuraavat Keuruun kylän tilat: Liettu, Uotila, Seppälä, Kiesilä, Kaunisniemi ja Koskela. Toimituksessa tiloista erotettiin liikamaina valtiolle yhteensä 6265 tynnyrinalaa (= 3091 ha).

Tilojen omistajat eivät ymmärrettävästi pitäneet oikeana sitä, että tilojen maista oltiin erottamassa suuri osa. Omistajat valittivat toimituksesta ensiksi maanjako-oikeuteen ja sitten Senaatin oikeusosastoon. Senaatin ratkaisu v. 1881 oli maanomistajien kannalta tyly. Oikeusosasto, jonka ratkaisuvallasta vastaa nykyistä Korkeinta oikeutta, katsoi, että liikamaiden erottamisessa oli toimittu voimassa olevan lain mukaisesti.

Oikeusasteet läpikäynyt toimituksen lopputulos näytti maanomistajista varmasti lohduttomalta. Lopulliseksi tilanne ei kuitenkaan jäänyt. Talolliset saivat kuulla, että maiden ryöstöön ei ollut pakko alistua. Vastaavia liikamaiden erottamistoimituksia oli suoritettu myös eräissä muissa, nykyisen Keski-Suomen alueella olevissa pitäjissä, mm. Jyväskylässä, Saarijärvellä ja Viitasaarella. Sanomalehti Uudessa Suomettaressa julkaistiin v. 1873 liikamaiden erottamista kritisovia kirjoituksia.

Saamansa vihjeen johdosta talolliset tekivät Senaatille anomuksen saada liikamaana erotetut maat takaisin. Anomus johtikin myönteiseen lopputulokseen. Senaatin talousosasto päätti v. 1887 maiden palautuksesta. Ilmaiseksi maita ei kuitenkaan palautettu. Tilojen manttaalit korotettiin kaksinkertaisiksi ja myös metsäveroa korotettiin.

Liikamaiden palautuksen jälkeen kaikki toimituksessa rakennetut rajapyykkit menettivät virallisen rajamerkin aseman. Runsaan sadan vuoden kuluessa suuri osa pyykeistä on hävinnyt. Jäljellä aikanaan hyvin rakennettuja pyykejä on kuitenkin maastossa vielä n. 220 kpl, niistä hyväkuntoisia n. 90 kpl. Pyykkien tilannetta on parin viime vuoden kuluessa selviteltyt allekirjoittaneen ohella kaksi aktiivista suunnistajaa. Pyykit on myös valokuvattu ja niiden sijainti on merkitty laadittuun taulukkoon ja kartalle. Vaikka vielä jäljellä olevilla rajamerkeillä ei ole enää arvoa virallisena rajapyykkinä, niitä voidaan pitää kulttuuriperintökohteina. Tiedot parhaiten säilyneistä rajamerkeistä tullaan sisällyttämään museoviraston ylläpitämään ympäristötietokantaan.

Markku Pohja